

Kerbela'nın 5 haini...

Hz. Hüseyin'i Kûfe'ye çağıran beş imza ve onların Kerbelâ'daki yeri. Kûfe'nin suçu bir isim listesinde toplanıyor

Kerbelâ'yı bir hanedan cinayeti olmaktan çıkarıp bir şehir suçuna çeviren şey, davet mektubunun altındaki beş isim. Bu dosya o beş adamı, faillerin akıbetini ve Kerbelâ'dan sonra dünyaya dağılan Ehl-i Beyt'i Sünnî ve Şii kaynakların ortak zemininde izliyor.

SEBAHATTİN ÇELEBİ

10 Muharrem 61, yani 10 Ekim 680. Fırat kıyısında yaşanan bir savaş değildi. Bir tarafta yetmiş kadar silahlı adam, kadınlar ve çocuklar; karşı tarafta Kûfe valisinin topladığı birkaç bin kişilik kuvvet. Öğleden sonra her şey bitmişti.

Bu kuvvetin içinde, sıradan askerlerden ve zorla toplanmış kabile birliklerinden ayrı duran beş isim var: Şebes b. Rib'î et-Temîmî, Amr b. Haccâc ez-Zübeydî, Urve b. Kays el-Ahmesî, Haccâr b. Ebcer el-İclî ve Yezîd b. Hâris b. Ruveym eş-Şeybânî. Beşi de Kûfe'nin kabile reisi; beşi de bir zamanlar Hz. Ali'nin ordusunda kumandanlık yapmış; beşi de birkaç ay önce Hüseyin b. Ali'ye mektup yazıp onu Medine'den Kûfe'ye çağıran belgenin altına imza atmış adamlar.

Yezîd b. Muâviye'nin sorumluluğu siyasî, Ubeydullah b. Ziyâd'ınki idarî, Ömer b. Sa'd'ınki askerî. Bu beş adamın sorumluluğu başka bir cinsten: Davet edip kılıç çekmek.

Kerbelâ'yı bir hanedan cinayeti olmaktan çıkarıp bir şehir suçuna çeviren şey bu beş imza.

Kaynakların kendisi meselenin bir parçası.

Kerbelâ hakkında bilinenlerin büyük bölümü tek bir yazarın süzgecinden geçiyor: Kûfeli ahbâr râvisi Ebû Mihnef Lût b. Yahyâ (öl. 157/774). Kitâbü Maktali'l-Hüseyin müstakil olarak günümüze ulaşmadı; metin, Taberî'nin Târîhu'r-rusül ve'l-mülûk'unda uzun aktarımlar hâlinde korundu. Ebû Mihnef Kûfeli ve Ehl-i Beyt'e sempatiyle bakan bir râvi olduğu için Sünnî ricâl âlimlerinin bir kısmı ona ihtiyatla yaklaştı; buna karşılık aktardığı malzemenin erken tarihli ve büyük ölçüde birinci elden olduğu bugün geniş kabul görüyor.

Onun yanında Belâzürî'nin Ensâbü'l-eşrâf'ı, İbn Sa'd'ın et-Tabakāt'ı, Dîneverî, Ya'kûbî ve Mes'ûdî ile Şiî tarafta Ebü'l-Ferec el-İsfahânî'nin Makātilü't-Tâlibiyyîn'i ve Şeyh Müfîd'in el-İrşâd'ı duruyor. İki damar olayın iskeletinde şaşırtıcı ölçüde uyuşuyor; ayrışma ayrıntıda, sayıda ve sahnenin duygusal yoğunluğunda.

Asıl ayrım çizgisi mezhepler arasında değil, yüzyıllar arasında geçiyor. 10. yüzyıla kadar yazılan metinlerle İbn Tâvûs'un el-Lühûf'u, Meclisî'nin Bihârü'l-envâr'ı, Kâşifî'nin Ravzatü'ş-şühedâ'sı ve Fuzûlî'nin Hadîkatü's-süedâ'sı arasında tür farkı var. Sonuncular menkıbe ve mersiye edebiyatı; muazzam kültürel değer taşıyor, tarihî delil değeri taşımıyor. Bu dosyada bilgiler üç kademede işaretlendi: Teyitli, yaygın rivayet, ihtilaflı.

Mektuplar bir belge olarak değil, bir iddianame olarak kaldı.

Hüseyin'i Kûfe yoluna çıkaran mektuplardan bugün tek bir orijinal nüsha yok; papirüs, parşömen, arşiv kaydı, hiçbiri. Bilinen bütün metinler nakil yoluyla, tarih kitaplarının içine alıntılanmış hâlde duruyor. Buna karşılık nakiller özet değil, doğrudan iktibas ve çoğu zaman gönderenlerin isim listesiyle birlikte veriliyor. İsimlerin büyük bölümünün birkaç ay sonra Hüseyin'in karşısında saf tutmuş olması, metinlerin sonradan uydurulmuş olma ihtimalini zayıflatıyor. Kimse kendi ayıbını kayda geçirmek için mektup icat etmez.

İlk mektup bir siyasî davet.

Ramazan 60 / Haziran 680 tarihli mektubun altında Süleyman b. Surad el-Huzâî, Müseyyeb b. Necebe el-Fezârî, Rifâa b. Şeddâd, Habîb b. Muzâhir el-Esedî ve Abdullah b. Vâl gibi isimler var. Metnin özü şöyle:

"Muâviye'nin ölümünü Allah'a hamd ederek karşıladık. Bugün başımızda imam yok. Gel; umulur ki Allah bizi seninle hak üzere bir araya getirir. Nu'mân b. Beşîr valilik köşkünde oturuyor; biz onunla ne cumaya çıkıyoruz ne bayram namazına. Geldiğini duyarsak onu Şam'a sürer, şehri sana teslim ederiz."

İkinci dalga bir aceleye ve bir mesuliyet yüklemesine dönüştü.

Kays b. Müsher es-Saydâvî, Abdurrahman b. Abdullah el-Ercî ve Umâre b. Abdullah es-Selûlî'nin taşıdığı mektupları Hânî b. Hânî es-Sebîî ile Saîd b. Abdullah el-Hanefî'nin getirdikleri izledi. Kaynaklar bir günde çuvalla mektup geldiğini söylüyor. Ton sertleşiyor: *"Acele et, insanlar senden başkasına bakmıyor."* Bazılarında bir tehdit imâsı beliriyor; gelmezse, kıyamet günü onu Allah'a şikâyet edecekler. Davetin ricadan çıkıp borca dönüştüğü an burası.

Beş imzalı mektup bir ziraat mecazı kuruyor.

Şebes b. Rib'î, Haccâr b. Ebcer, Yezîd b. Hâris b. Ruveym, Urve b. Kays el-Ahmesî ve Amr b. Haccâc ez-Zübeydî imzalı metin, bahçenin yeşerdiğini, meyvelerin olgunlaştığını ve kuyuların dolup taştığını söylüyor; şehrin bereketli ve hazır olduğunu anlatan bir mecaz:

"Bahçeler yeşerdi, meyveler olgunlaştı, sular doldu taştı; istersen senin için hazırlanmış bir orduya gel."

Cümlenin sonu bir vaat: Hazırlanmış bir ordu. Beş imzacı Kûfe'nin en kalabalık beş kabile bloğunun reisi; Temîm, Zübeyd, Ahmes, İcl ve Şeybân. Söz verdikleri şey sahiden vardı; birkaç ay sonra o ordu toplandı ve Kerbelâ'ya gitti. Yalnız yönü değişmişti.

Hüseyin'in cevabı bir imamet tarifi.